

Op weg naar een “ongewapende en ontwapenende” vrede

“Vrede zij met u!”

Deze eeuwenoude groet, die nog steeds in veel culturen wordt gebruikt, kreeg op de avond van Pasen nieuw leven ingeblazen door de verrezen Jezus. “Vrede zij met u” (Joh. 20:19, 21) is zijn Woord dat niet alleen vrede verlangt, maar werkelijk een blijvende transformatie teweegbrengt in hen die het ontvangen, en daardoor in de hele werkelijkheid. Om deze reden geven de opvolgers van de apostelen elke dag over de hele wereld uiting aan de meest stille revolutie: “Vrede zij met u!” Vanaf de avond van mijn verkiezing tot bisschop van Rome heb ik mijn eigen groet willen toevoegen aan deze universele proclamatie. En ik wil nogmaals benadrukken dat dit de vrede van de verrezen Christus is – een vrede die ongewapend en ontwapenend is, nederig en volhardend. Ze komt van God, die ons allen onvoorwaardelijk liefheeft. [1]

De vrede van de verrezen Christus

De Goede Herder, die zijn leven geeft voor de kudde, en andere schapen heeft die niet van deze kudde zijn (vgl. Joh. 10:11,16), is Christus, onze vrede, die de dood heeft overwonnen en de muren van verdeeldheid die de mensheid scheiden, heeft afgebroken (vgl. Ef. 2:14). Zijn aanwezigheid, zijn gave en zijn overwinning blijven schijnen door de volharding van vele getuigen door wie Gods werk in de wereld wordt voortgezet en nog zichtbaarder en stralender wordt in de duisternis van onze tijd.

Het contrast tussen duisternis en licht is niet alleen een bijbels beeld dat de weeën beschrijft van een nieuwe wereld die geboren wordt; het is ook een ervaring die ons onrustig maakt en ons raakt te midden van de beproevingen waarmee we in onze historische omstandigheden worden geconfronteerd. Om de duisternis te overwinnen, is het nodig het licht te zien en erin te geloven. Dit is een oproep waartoe Jezus' discipelen op een unieke en bevoorrechte manier worden uitgenodigd, maar die ook haar weg vindt naar ieders hart. Vrede bestaat; ze wil in ons wonen. Ze heeft de zachte kracht om ons te verlichten en

ons begrip te vergroten; ze weerstaat geweld en overwint het. Vrede is een ademtocht van wat eeuwig is: terwijl we tegen het kwaad roepen: "Genoeg!", fluisteren we tegen de vrede: "Voor altijd!" Naar deze horizon heeft de Verrezen Christus ons geleid. Gesterkt door deze overtuiging, zelfs te midden van wat paus Franciscus "een derde wereldoorlog die stukje bij beetje wordt uitgevochten" noemde, blijven vredestitelers zich verzetten tegen de verspreiding van de duisternis en staan ze als wachters in de nacht.

Helaas is het ook mogelijk om het licht te vergeten. Wanneer dit gebeurt, verliezen we ons gevoel voor realisme en geven we ons over aan een gedeeltelijk en vertekend wereldbeeld, verminkt door duisternis en angst. Velen noemen tegenwoordig die verhalen 'realistisch' die verstoken zijn van hoop, blind voor de schoonheid van anderen en die Gods genade vergeten, die altijd werkzaam is in mensenharten, ook al zijn ze gewond door de zonde. Sint Augustinus spoorde christenen aan om een onbreekbare band met de vrede te smeden, zodat ze, door haar diep in hun hart te koesteren, haar stralende warmte om zich heen zouden kunnen uitstralen. Hij schreef aan zijn gemeenschap: 'Als je anderen tot vrede wilt brengen, moet je die eerst zelf hebben; wees zelf standvastig in de vrede. Om anderen te bezielen, moet de vlam in je branden.' [2]

Lieve broeders en zusters, of we nu de gave van het geloof hebben of menen die te missen, laten we ons openstellen voor de vrede! Laten we haar verwelkomen en erkennen, in plaats van te geloven dat ze onmogelijk en buiten ons bereik is. Vrede is meer dan alleen een doel; zij is een aanwezigheid en een reis. Zelfs wanneer zij in ons en om ons heen in gevaar wordt gebracht, als een klein vlammetje dat door een storm wordt bedreigd, moeten we haar beschermen en nooit de namen en verhalen vergeten van hen die van haar hebben getuigd. Vrede is een principe dat onze keuzes leidt en bepaalt. Zelfs op plaatsen waar alleen puin over is gebleven en wanhoop onvermijdelijk lijkt, vinden we nog steeds mensen die de vrede niet vergeten zijn. Net zoals Jezus op de avond van Pasen de ruimte betrad waar zijn discipelen in angst en ontmoediging bijeen waren, zo blijft de vrede van de verrezen Christus deuren en barrières doorbreken in de stemmen en gezichten van zijn getuigen. Deze gave stelt ons in staat om ons het goede te herinneren, het als zegevierend te erkennen, er opnieuw voor te kiezen en dat samen te doen.

Een ongewapende vrede

Kort voordat hij gearresteerd werd, zei Jezus in een moment van onderling vertrouwen tegen degenen die bij hem waren: "Vrede laat ik u na; mijn vrede geef ik u. Ik geef u die niet zoals de wereld geeft." En hij voegde er meteen aan toe: "Laat uw hart niet verontrust worden en wees niet bang" (Joh. 14:27). Hun onrust en angst hielden zeker verband met het geweld dat hem spoedig zou overkomen. Maar, op een dieper niveau, verbergen de evangeliën niet dat de discipelen verontrust waren door zijn geweldloze reactie was: een weg die zij allen, Petrus voorop, betwistten; toch vroeg de Meester hen deze weg tot het einde toe te volgen. De weg van Jezus blijft onrust en angst inboezemen. Hij herhaalt nadrukkelijk tot hen die hem met geweld wilden verdedigen: "Steek uw zwaard terug in de schede" (Joh. 18:11; vgl. Mt. 26:52). De vrede van de verrezen Jezus is ongewapend, omdat zijn strijd ongewapend was te midden van concrete historische, politieke en sociale omstandigheden. Christenen zouden samen profetisch getuigenis moeten afleggen van deze nieuwigheid, zich bewust van de tragedies waaraan zij maar al te vaak hebben bijgedragen. De grote gelijkenis van het Laatste Oordeel nodigt alle christenen uit om in dit besef barmhartig te handelen (vgl. Mt 25:31-46). Daarbij zullen ze broeders en zusters aan hun zijde vinden die, elk op hun eigen manier, naar het leed van anderen hebben geluisterd en zich innerlijk hebben bevrijd van de misleiding van geweld.

Hoewel veel mensen tegenwoordig openstaan voor vrede, worden ze vaak overweldigd door een groot gevoel van machteloosheid tegenover een steeds onzekerder wordende wereld. Augustinus had deze paradox al eerder aangehaald: "Het is niet moeilijk om vrede te bezitten; het is misschien moeilijker om haar te prijzen. Om vrede te prijzen, merken we misschien dat we het nodige talent missen; we zoeken naar de juiste ideeën en wegen onze woorden zorgvuldig af. Maar vrede hebben, die is er, binnen handbereik, en we kunnen haar zonder moeite bezitten." [3]

Wanneer we vrede als een ver ideaal beschouwen, zijn we niet langer verontwaardigd wanneer die wordt ontkend, of zelfs wanneer er oorlog in haar naam wordt gevoerd. We lijken die "juiste ideeën" te missen, de weloverwogen woorden en het vermogen om te zeggen dat vrede nabij is. Wanneer vrede geen realiteit is die wordt beleefd, gecultiveerd en beschermd, dan verspreidt agressie zich in het privéleven en het openbare leven. In de relatie tussen

burgers en heersers zou het zelfs als een fout kunnen worden beschouwd om niet voldoende voorbereid te zijn op oorlog, niet te reageren op aanvallen en geen geweld met geweld te beantwoorden. Ver voorbij het principe van legitieme zelfverdediging domineert deze confronterende logica nu de wereldpolitiek, waardoor de instabiliteit en onvoorspelbaarheid met de dag toenemen. Het is geen toeval dat herhaalde oproepen tot verhoging van de militaire uitgaven, en de keuzes die daaruit voortvloeien, door veel regeringsleiders worden gepresenteerd als een gerechtvaardigde reactie op externe bedreigingen. Het idee van de afschrikkende kracht van militaire macht, met name nucleaire afschrikking, is gebaseerd op de irrationaliteit van de relaties tussen naties, en niet gebouwd op recht, gerechtigheid en vertrouwen, maar op angst en overheersing door geweld. "Bijgevolg," zoals de heilige Johannes XXIII al in zijn tijd schreef, "leven de mensen in de greep van voortdurende angst. Ze zijn bang dat de naderende storm elk moment met afschuwelijk geweld over hen heen kan komen. En ze hebben goede redenen voor hun angst, want er is zeker geen gebrek aan dergelijke wapens. Hoewel het moeilijk te geloven is dat iemand de verantwoordelijkheid zou durven nemen voor het initiëren van de afschuwelijke slachting en verwoesting die een oorlog met zich mee zou brengen, valt niet te ontkennen dat de vuurzee door een of andere toevallige en onvoorziene omstandigheid zou kunnen ontstaan." [4]

Bovendien moet worden opgemerkt dat de wereldwijde militaire uitgaven in 2024 met 9,4% zijn gestegen ten opzichte van het voorgaande jaar, waarmee de trend van de afgelopen tien jaar werd bevestigd en een totaal van 2718 miljard dollar (of 2,5% van het wereldwijde bbp) werd bereikt. [5] Verder lijkt het antwoord op nieuwe uitdagingen niet alleen enorme economische investeringen in herbewapening te omvatten, maar ook een verschuiving in het onderwijsbeleid. In plaats van een herinneringscultuur te bevorderen die het moeizaam verworven bewustzijn van de twintigste eeuw en de miljoenen slachtoffers bewaart, zien we nu communicatiecampagnes en educatieve programma's – op scholen, universiteiten en in de media – die een beeld van bedreigingen verspreiden en alleen een gewapend idee van verdediging en veiligheid promoten.

En toch, "zij die de vrede werkelijk liefhebben, hebben ook de vijanden van de vrede lief." [6] De heilige Augustinus adviseerde daarom geen bruggen te verbranden of te blijven verwijten, maar liever te luisteren en, waar mogelijk, in gesprek te gaan met anderen. Zestig jaar geleden werd het Tweede Vaticaans

Concilie afgesloten met een hernieuwd besef van de dringende noodzaak tot dialoog tussen de Kerk en de hedendaagse wereld. In het bijzonder vestigde de Constitutie *Gaudium et Spes* de aandacht op de evolutie van oorlogvoering: "De gevaren die eigen zijn aan moderne oorlogvoering bestaan erin dat zij degenen die over recent ontwikkelde wapens beschikken blootstellen aan het risico om dergelijke misdaden te begaan en, door een onontkoombare keten van gebeurtenissen, mensen aan te sporen tot nog ergere gruweldaden. Om de mogelijkheid dat dit ooit in de toekomst gebeurt te voorkomen, zijn de bisschoppen van de wereld samengekomen om iedereen, in het bijzonder regeringsleiders en militaire adviseurs, te smeken om onophoudelijk aandacht te besteden aan hun immense verantwoordelijkheden jegens God en jegens de gehele mensheid." [7]

In navolging van de oproep van de Concilievaarders, en met het oog op het feit dat dialoog op elk niveau de meest effectieve aanpak is, moeten we erkennen dat verdere technologische vooruitgang en de militaire inzet van kunstmatige intelligentie de tragedie van gewapende conflicten nog hebben vergroot. Er is zelfs een groeiende tendens onder politieke en militaire leiders om verantwoordelijkheid te ontlopen, aangezien beslissingen over leven en dood steeds vaker aan machines worden 'gedelegeerd'. Dit is een ongekennde en destructieve schending van de juridische en filosofische beginselen van menselijkheid die ten grondslag liggen aan en elke beschaving en haar beschermen. Het is noodzakelijk om de enorme concentraties van particuliere economische en financiële belangen aan de kaak te stellen die staten in deze richting drijven; maar dat alleen zou niet genoeg zijn, tenzij we ook het geweten en het kritisch denken wakker schudden. De encycliek *Fratelli Tutti* presenteert Sint Franciscus van Assisi als een model van zo'n bewustwording: "In de wereld van die tijd, vol wachttorens en verdedigingsmuren, waren steden het toneel van brute oorlogen tussen machtige families, terwijl de armoede zich over het platteland verspreidde. Toch was Franciscus daar in staat om ware vrede in zijn hart te verwelkomen en zich te bevrijden van het verlangen om macht over anderen uit te oefenen. Hij werd een van de armen en streefde ernaar in harmonie met allen te leven." [8] Dit is een verhaal dat we vandaag de dag moeten voortzetten, en dat betekent dat we onze krachten moeten bundelen om bij te dragen aan een ontwapenende vrede, een vrede geboren uit openheid en evangelische nederigheid.

Een ontwapenende vrede

Goedheid ontwapent. Misschien is dit de reden waarom God een kind werd. Het mysterie van de Incarnatie, dat zijn diepste afdaling zelfs doordringt tot in het dodenrijk, begint in de schoot van een jonge moeder en wordt geopenbaard in de kribbe in Bethlehem. "Vrede op aarde," zingen de engelen, waarmee ze de aanwezigheid aankondigen van een weerloze God, in wie de mensheid zich alleen geliefd kan voelen door voor Hem te zorgen (vgl. Lk 2:13-14).

Niets heeft de kracht om ons zo te veranderen als een kind die heeft. Misschien is het juist de gedachte aan onze kinderen en aan anderen die even kwetsbaar zijn, die ons diep raakt (vgl. Handelingen 2:37). In dit verband schreef mijn eerbiedwaardige voorganger dat 'menselijke kwetsbaarheid de kracht heeft om ons meer lucide te maken over wat blijft en wat voorbijgaat, wat leven brengt en wat doodt. Misschien is dit de reden waarom we zo vaak geneigd zijn onze beperkingen te ontkennen en kwetsbare en gewonde mensen te mijden: zij hebben de kracht om de richting die we hebben gekozen, zowel als individu als gemeenschap, in twijfel te trekken.' [9]

Johannes XXIII was de eerste paus die pleitte voor 'integrale ontwapening', die alleen kan worden bereikt door vernieuwing van hart en geest. In *Pacem in Terris* schreef hij: "Iedereen moet beseffen dat, tenzij dit ontwapeningsproces grondig en volledig is en de ziel van de mensen tot in de kern raakt, het onmogelijk is de wapenwedloop te stoppen, de bewapening te verminderen, of – en dit is het belangrijkste – deze uiteindelijk volledig af te schaffen. Iedereen moet oprecht meewerken aan de poging om angst en de angstige verwachting van oorlog uit onze gedachten te bannen. Maar dit vereist dat de fundamentele beginselen waarop vrede in de wereld van vandaag is gebaseerd, worden vervangen door een geheel ander beginsel, namelijk het besef dat ware en duurzame vrede tussen naties niet kan bestaan uit het bezit van een gelijke hoeveelheid wapens, maar alleen uit wederzijds vertrouwen. En wij zijn ervan overtuigd dat dit bereikt kan worden, want het is iets wat niet alleen door gezond verstand wordt ingegeven, maar op zichzelf het meest wenselijk en het meest vruchtbaar is." [10]

Een essentiële dienst die religies aan een lijdende mensheid moeten bewijzen, is het behoeden voor de groeiende verleiding om zelfs gedachten en woorden als wapen te aan te wenden. De grote spirituele tradities, evenals de juiste rede, leren ons verder te kijken dan bloedverwantschap of etniciteit, verder dan

verenigingen die alleen gelijkgestemden accepteren en andersdenkenden afwijzen. Vandaag de dag zien we dat dit niet zomaar kan. Helaas is het steeds gebruikelijker geworden om de taal van het geloof te gebruiken in politieke strijd, om nationalisme te verheerlijken en om geweld en gewapende strijd te rechtvaardigen in naam van de religie. Gelovigen moeten deze vormen van godslastering, die de heilige naam van God ontheiligen, actief weerleggen, vooral door het getuigenis van hun leven. Daarom is het, naast actie, meer dan ooit noodzakelijk om gebed, spiritualiteit en oecumenische en interreligieuze dialoog te cultiveren als wegen naar vrede en als talen van ontmoeting binnen tradities en culturen. Overal ter wereld is het te hopen dat "iedere gemeenschap een 'huis van vrede' wordt, waar men leert hoe men vijandigheid onschadelijk kan maken door middel van dialoog, waar rechtvaardigheid wordt betracht en vergeving wordt gekoesterd." [11] Nu meer dan ooit moeten we laten zien dat vrede geen utopie is door aandachtige en levengevende pastorale creativiteit te bevorderen.

Tegelijkertijd mag dit op geen enkele wijze afbreuk doen aan het belang van de politieke dimensie. Degenen die met de hoogste publieke verantwoordelijkheid zijn belast, moeten "ernstig nadenken over de noodzaak van het bereiken van meer humane betrekkingen tussen staten over de hele wereld. Deze aanpassing moet gebaseerd zijn op wederzijds vertrouwen, oprechtheid in de onderhandelingen en de getrouwe nakoming van verplichtingen. Elk aspect van deze noodzaak moet worden onderzocht, zodat er uiteindelijk een punt van overeenstemming kan ontstaan waaruit oprechte, duurzame en nuttige verdragen kunnen worden gesloten." [12] Dit is de ontwapenende weg van diplomatie, bemiddeling en internationaal recht, die helaas maar al te vaak wordt ondermijnd door de toenemende schendingen van moeizaam verworven verdragen, in een tijd waarin juist de versterking van supranationale instellingen nodig is, en niet hun ontkrachting.

In de wereld van vandaag lopen rechtvaardigheid en menselijke waardigheid een alarmerend risico te midden van mondiale machtsongelijkheid. Hoe kunnen we in deze tijd van destabilisatie en conflict leven en ons bevrijden van het kwaad? We moeten elk spiritueel, cultureel en politiek initiatief aanmoedigen en ondersteunen dat de hoop levend houdt, en zo de verspreiding van 'fatalistische termen tegengaan, alsof de betrokken dynamiek het product is van anonieme, onpersoonlijke krachten of structuren die onafhankelijk zijn van de menselijke wil.' [13] Want, zoals is gesuggereerd, 'de beste manier om mensen te

domineren en te beheersen is door wanhoop en ontmoediging te zaaien, zelfs onder het mom van het verdedigen van bepaalde waarden.’ [14] Tegen deze strategie moeten we het zelfbewustzijn in de burgermaatschappij bevorderen, vormen van verantwoordelijke samenwerking, ervaringen met geweldloze participatie en praktijken van herstelrecht, zowel op kleine als op grote schaal. Leo XIII had dit al duidelijk gemaakt in zijn encycliek *Rerum Novarum*: “Het besef van zijn eigen zwakheid spoort de mens aan om hulp van buitenaf in te roepen. We lezen in de Schrift: ‘Twee zijn beter dan één, want zij hebben het voordeel van hun gemeenschap. Want als zij vallen, zal de een de ander oprapen; maar wee hem die alleen is wanneer hij valt en niemand heeft om hem op te rapen’ (Prediker 4:9-10). En verder: ‘Een broeder die door zijn broeder geholpen wordt, is als een sterke stad’ (Spreuken 18:19).” [15]

Moge dit een van de vruchten zijn van het Jubileum van Hoop, dat miljoenen mensen ertoe heeft bewogen zichzelf als pelgrims te herontdekken en in zichzelf te beginnen met die ontwapening van hart, geest en leven. God zal hier ongetwijfeld op reageren door zijn beloften te vervullen: “Hij zal rechtspreken tussen de volken en rechtspreken voor vele mensen; zij zullen hun zwaarden omsmeden tot ploegscharen en hun speren tot snoeihaken; geen volk zal het zwaard tegen een ander volk opheffen, en zij zullen de oorlog niet meer leren. O huis van Jakob, kom, laten wij wandelen in het licht van de HEER” (Jesaja 2:4-5).

Vaticaan, 8 december 2025

PP LEO XIV

[!! dank aan broeder Gerard Mathijssen voor de vertaling !!]

[1] Cf. [Apostolic Blessing “Urbi et Orbi,” Central Loggia of the Vatican Basilica](#) (8 May 2025).

[2] Saint Augustine of Hippo, *Serm.* 357, 3.

[3] *Ibid.*, 1.

[4] John XXIII, [Encyclical Letter *Pacem in terris*](#) (11 April 1963), 111.

[5] Cf. *SIPRI Yearbook: Armaments, Disarmament and International Security* (2025).

[6] Saint Augustine of Hippo, *Serm.* 357, 1.

[7] Pastoral Constitution on the Church in the Modern World *Gaudium et Spes*, 80.

[8] Francis, *Encyclical Letter Fratelli Tutti* (3 October 2020), 4.

[9] Francis, *Letter to the Directors of "Corriere della Sera"* (14 March 2025).

[10] John XXIII, *Encyclical Letter Pacem in Terris* (11 April 1963), 113.

[11] Leo XIV *Address to the Bishops of the Italian Episcopal Conference* (17 June 2025).

[12] John XXIII, *Encyclical Letter Pacem in Terris* (11 April 1963), 118.

[13] Benedict XVI, *Encyclical Letter Caritas in Veritate* (29 June 2009), 42.

[14] Francis, *Encyclical Letter Fratelli Tutti* (3 October 2020), 15.

[15] Leo XIII, *Encyclical Letter Rerum Novarum* (15 May 1891), 50.

Copyright © Dicastery for Communication - Libreria Editrice Vaticana